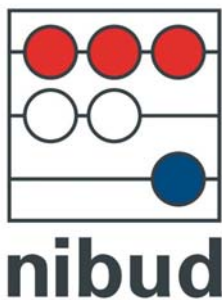

Financieel gedrag van werkende jongeren 2005

Utrecht, oktober 2005

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (NIBUD)
Postbus 19250
3501 DG Utrecht

Meer informatie over het NIBUD vindt op de website www.nibud.nl.

© 2005 NIBUD, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van druk, fotokopie of op enig andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het NIBUD.

INHOUD

I. INLEIDING.....	3
1.1 Onderzoek 2001	3
2.1 Onderzoek 2005	3
2.2 Inhoud rapport	4
2.3 Achtergrondkenmerken van de respondenten	4
2.4 Weging van de dataset.....	8
2.5 Presentatie van de gegevens.....	8
2. INKOMSTEN	9
2.1 Inkomsten algemeen.....	9
2.2 Inkomsten uit stageplek (bpv)	11
2.3 Inkomsten uit bijbaantje.....	14
2.4 Geld van ouders	15
2.5 Inkomsten van partner of uitkering	16
3. UITGAVEN	17
4. OMGAAN MET GELD.....	22
4.1 Tekort	22
4.2 Lenen	22
4.3 Schulden	26
4.4 Geld en opvoeding	28
4.5 Sparen.....	29
4.6 Informatie zoeken.....	30
4.7 Financiën bijhouden.....	31
5. TIJDSBESTEDING	33
5.1 Uren werk.....	33
5.2 Overige activiteiten.....	33
5.3 Computergebruik	34
6 SAMENVATTING, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	35
6.1 Samenvatting.....	35
6.2 Conclusies en aanbevelingen	36

I. INLEIDING

1.1 Onderzoek 2001

In 2001 heeft het NIBUD voor het eerst een onderzoek gehouden onder ‘werkende jongeren’. De werkende jongeren die zijn benaderd, zijn jongeren tot 23 jaar die naast hun werk ook nog één of twee dagen naar school gaan. Het zijn jongeren die een voorbereidende middelbare beroepsopleiding (vmbo) hebben voltooid, en geen mbo- of hbo-opleiding hebben gedaan. Naast hun werk gaan ze naar school (beroepsbegeleidende leerweg, bbl).

Doel van het onderzoek in 2001 was het financieel gedrag van deze doelgroep in kaart te brengen om zodoende de voorlichting aan deze groep beter op te kunnen zetten. Sinds de publicatie van het vorige onderzoek verschenen er allerlei berichten in de pers dat werkende jongeren gemakkelijk schulden maken. Denk aan de mobiele telefoon en de verlokkingen van kredieten.

De belangrijkste conclusie van dat onderzoek was dat deze jongeren vrij veel geld te besteden hebben (gemiddeld ruim € 600 per maand) en dat ze dat hoofdzakelijk kunnen besteden aan leuke dingen. Veel financiële verplichtingen hebben ze niet. Het overgrote deel van hun inkomen komt uit betaald werk, maar velen hebben ook inkomsten van de ouders of van een bijbaantje. Alcohol, kleding, de auto en uitgaan zijn de grootste uitgavenposten. 20% van de jongeren heeft een schuld. De gemiddelde schuld is dan zo’n € 1.425,-. Vooral in de periode dat ze zelfstandig gaan wonen, maken veel jongeren schulden: ze bereiden zich blijkbaar niet allemaal even goed voor en richten het huis of de kamer in met geleend geld.

De resultaten van dat onderzoek hebben ertoe geleid dat de voorlichting aan de doelgroep verbeterd werd. Naar aanleiding van het onderzoek is er een conferentie gehouden over jongeren en schulden, is er veel belangstelling geweest in de pers en zijn NIBUD-brochures en websites aangepast. Het NIBUD heeft sindsdien de voorlichting aan die groep ook geïntensiveerd. Er is lesmateriaal gemaakt voor het vmbo, er is een voorlichtingscampagne geweest van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid waaraan ook het NIBUD heeft meegedaan. Momenteel is lesmateriaal voor het mbo in ontwikkeling.

2.1 Onderzoek 2005

Gezien het belang van deze doelgroep acht het NIBUD het nodig het onderzoek uit 2001 te herhalen. Zo kunnen nieuwe inzichten naar voren komen en blijven de gegevens actueel. Daartoe is contact gelegd met het Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen (ITS) in Nijmegen. Dit instituut deed in opdracht van het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen een onderzoek onder leerlingen van roc’s en bbl’s. Het NIBUD heeft daarbij aangesloten voor het onderzoek over inkomsten, uitgaven en financieel beheer van werkende jongeren.

De opzet van het onderzoek is als volgt. In het onderzoek van ITS zijn leerlingen van de bbl’s aangeschreven via een aselechte steekproef van de Informatie Beheergroep (IBG) in Groningen. De jongeren werden opgeroepen mee te doen aan het onderzoek van ITS en NIBUD. Om de vragenlijst niet te lang te maken hebben ITS en NIBUD aparte vragenlijsten gemaakt. Deze vragenlijsten zijn beschikbaar gesteld via internet. Na de vragenlijst van ITS had men de keuze ook mee te doen aan het onderzoek van het NIBUD. Via een wachtwoord dat in de brief van de IBG stond, zijn beide bestanden aan elkaar gekoppeld.

Er hebben totaal 2.588 leerlingen jonger dan 25 jaar meegedaan aan het NIBUD-onderzoek. Na schoning zijn 2.295 respondenten overgebleven. De database is vervolgens herwogen om een representatieve afspiegeling te krijgen van de groep bbl-leerlingen. De variabelen waarop herwogen is, zijn geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. Met deze uiteindelijke dataset zijn de analyses gedaan.

2.2 Inhoud rapport

Dit rapport is als volgt opgebouwd. In de rest van dit hoofdstuk worden enige achtergrondkenmerken van de doelgroep gegeven. Hoofdstuk 2 behandelt de inkomsten, hoofdstuk 3 de uitgaven. Daarna komt het omgaan met geld aan bod: lenen, sparen, schulden en dergelijke, en tot slot de tijdsbesteding.

Veel bedragen worden gegeven inclusief en exclusief nullen. Dit wil zeggen dat in de tabellen exclusief nullen het bedrag is weergegeven dat alleen slaat op degenen die die activiteit doen of een bepaalde uitgave doen. Inclusief nullen wil zeggen dat het een gemiddelde is van alle respondenten.

Een fictief voorbeeld: de uitgaven aan roken zijn exclusief nullen € 40. Dit wil zeggen dat de rokers - stel 20% van de respondenten - gemiddeld € 40 per maand aan roken uitgeven. Alle respondenten (dus de tabel inclusief nullen) geven dan gemiddeld € 8,- (is $20 \times 40 / 100$) per maand aan roken uit.

Waar mogelijk wordt ook een vergelijking gemaakt met het onderzoek uit 2001. Beide onderzoeken zijn vergelijkbaar omdat de datasets een representatieve weergave van dezelfde doelgroep vormen. Wel is het zo dat de vragenlijsten van beide onderzoeken niet precies gelijk zijn. Het onderzoek in 2001 werd door het NIBUD alleen uitgevoerd, dit onderzoek samen met ITS. De samenwerking bracht met zich mee dat niet dezelfde uitgebreide vragenlijst van 2001 kon worden herhaald. De uitgavenposten zijn soms ook iets anders geformuleerd en het onderzoek is digitaal uitgevoerd in plaats van de papieren versie van 2001. Beide onderzoeken kunnen daarom slechts globaal met elkaar worden vergeleken. Ook de vergelijkingen die soms worden gemaakt met het NIBUD Nationaal Scholierenonderzoek 2004/5 kunnen niet anders dan van globale aard zijn omdat er verschillen zijn in de opzet van beide onderzoeken.

2.3 Achtergrondkenmerken van de respondenten

In deze paragraaf worden enige achtergrondkenmerken van de respondenten gegeven. Zo krijgt men een indruk van de respondenten over kenmerken die in het vervolg van dit rapport weinig meer aan de orde zullen komen.

In de bbl worden vier studierichtingen en vier niveaus onderscheiden. De studie is ingedeeld in techniek, landbouw, economie en zorg. Het niveau zegt iets over 'zwaarte' van de opleiding:

- niveau 1: assistent voor het uitvoeren van eenvoudige werkzaamheden;
- niveau 2: basisberoepsbeoefenaar voor het uitvoeren van werkzaamheden;
- niveau 3: vakfunctionaris voor het volledig zelfstandig uitvoeren van werkzaamheden;
- niveau 4: middenkaderfunctionaris/specialist voor het volledig zelfstandig uitvoeren van werkzaamheden.

In dit rapport zijn de niveaus 1 plus 2 en 3 plus 4 samengevoegd tot twee groepen. In tabel 1.1 staat de verdeling naar niveau van de respondenten. Deze cijfers zijn afkomstig uit de *ongewogen* dataset.

Tabel 1.1 Niveau van de respondenten

	Aantal responsgroep	Verdeling responsgroep	Werkelijke verdeling
	N	%	%
Niveau 1-2	942	41	47
Niveau 3-4	1353	59	53
Totaal	2295	100	100

Tabel 1.2 Studierichting van de respondenten

	Aantal responsgroep	Verdeling responsgroep	Werkelijke verdeling
	N	%	%
Techniek	828	36	
Landbouw	1	0	
Techniek en Landbouw			45
Economie	835	36	27
Diensten en gezondheid	631	28	27
Totaal	2295	100	100

We zien dat de studierichting landbouw weinig respondenten heeft. In dit rapport is deze richting daarom samengevoegd met de richting techniek.

De richting economie is gelijk vertegenwoordigd over de twee niveaus. Bij techniek is het percentage het hoogst bij de lage niveaus en bij diensten en gezondheid zijn niveaus 3 en 4 sterk vertegenwoordigd. Er is gewogen op zowel niveau als op studierichting.

De volgende tabel geeft de verdeling van de respondenten naar geslacht en de werkelijke verdeling van jongens en meisjes op de bbl in Nederland. Nog geen twee derde van de respondenten is man, terwijl dit in de werkelijkheid in deze doelgroep wel het geval is.

Tabel 1.3 Geslacht van de respondenten

	Aantal responsgroep	Verdeling responsgroep	Werkelijke verdeling
	N	%	%
Jongen	1321	58	69
Meisje	974	42	32
Totaal	2295	100	100

Tabel 1.4 geeft de leeftijd van de respondenten en de werkelijke verdeling van de leerlingen op de bbl in Nederland. In dit rapport zijn de respondenten ter wille van de overzichtelijkheid in drie groepen ingedeeld:

- jonger dan 18 jaar, dus de 16- en 17-jarigen;
- 18 tot en met 20 jaar;
- 21 jaar of ouder, dus tot en met 24 jaar.

Tabel 1.4 Leeftijd (ongewogen)

	Aantal responsgroep	Verdeling responsgroep	Werkelijke verdeling
	N	%	%
16 jaar	46	2	3
17 jaar	362	16	24
18 jaar	403	18	18
19 jaar	442	19	16
20 jaar	355	16	13
21 jaar	267	12	10
22 jaar	186	8	7
23 jaar	165	7	7
24 jaar	69	3	3
Totaal	2295	100	100

De etnische achtergrond van werkende jongeren staat in tabel 1.5, waarin het eigen geboorteland is gegeven en het geboorteland van de vader en de moeder.

Tabel 1.5 Etnische achtergrond (gewogen)

	eigen geboorteland	geboorteland moeder	geboorteland vader
	%	%	%
Nederland	96	93	92
Suriname	0	1	2
Antillen of Aruba	0	0	0
Turkije	0	1	1
Marokko	1	1	1
Ander land uit het Middellandse Zeegebied	1	1	1
Ander land in Europa of Noord-Amerika	1	1	2
Anders	1	2	2
Weet niet	0	0	0

Volgens een gangbare definitie is iemand “allochtoon” als de persoon zelf of minstens één van de ouders niet in Nederland geboren is. Hiervan uitgaande krijgen we voor onze respondenten het volgende resultaat (*gewogen*):

Nederlands	95,0%
Surinaams	1,7%
Antilliaans	0,3%
Marokkaans	0,9%
Turks	0,8%
Overige	1,2%

In totaal zijn er dus ongeveer 5% allochtonen onder de respondenten, die bovendien nog sterk verdeeld zijn naar nationaliteit. Om die reden wordt er in dit rapport niet verder ingegaan op etniciteit als verklarende variabele.

De hoogst genoten opleiding van de ouders van de respondenten staat in tabel 1.6. Ongeveer de helft van de vaders en de moeders heeft een opleiding vmbo/mavo of lager.

Tabel 1.6 Hoogst genoten opleiding van de ouders (gewogen)

	Vader	Moeder
	%	%
lager onderwijs/basisonderwijs	7	7
lbo	13	16
vmbo/mavo	27	18
mbo	22	23
havo/vwo	7	6
hoger onderwijs	8	15
weet niet	15	16
Totaal	100	100

In de tabel 1.7 staat de woonsituatie van de respondenten. Het overgrote deel (73%) woont in een tweeoudergezin, 12% bij de moeder en ruim 10% woont al zelfstandig, alleen of samen met een partner.

Tabel 1.7 Woonsituatie (gewogen)

Woonsituatie	%
In tweeoudergezin	72
Bij moeder	12
Bij vader	3
Soms bij vader, soms bij moeder	1
Pleeggezin	0
Tehuis	0
Alleen	5
Samenwonend, gehuwd	7
Totaal	100

Tot slot geeft de volgende tabel een overzicht van de respondenten naar leeftijd en studierichting. We zien dat in de zorg relatief veel oudere bbl'ers aanwezig zijn, in de richtingen techniek en economie iets meer jongere bbl'ers. Verder zijn de leeftijden goed verdeeld naar studierichting.

Tabel 1.8 Leeftijdsopbouw van de respondenten naar studierichting (gewogen)

Leeftijd	Totaal	Studierichting		
		Techniek	Economie	Zorg
	%	%	%	%
16 jaar	3	3	4	-
17 jaar	24	26	25	20
18 jaar	18	18	18	17
19 jaar	16	17	16	15
20 jaar	13	12	14	12
21 jaar	10	9	9	11
22 jaar	7	6	7	7
23 jaar	7	5	5	10
24 jaar	3	-	-	5
Totaal	100	100	100	100

2.4 Weging van de dataset

De oorspronkelijke dataset is gewogen op vier variabelen: studierichting en niveau, geslacht en leeftijd. In de tabellen 1.1, 1.2 en 1.3 staan de gegevens van de oorspronkelijke dataset en de werkelijke cijfers.

2.5 Presentatie van de gegevens

In de rest van dit rapport worden de gegevens gepresenteerd volgens een vast stramien. Alle te verklaren variabelen worden naar een aantal vaste achtergrondvariabelen gepresenteerd.

Dat zijn:

- alle respondenten;
- geslacht: jongen of meisje;
- leeftijd, met de volgende categorieën: 16 en 17 jaar, 18, 19 en 20 jaar, en 21, 22, 23 en 24 jaar.
- woonsituatie: thuiswonend of zelfstandig wonend.

In een aantal gevallen wordt met specifieke tabellen op de materie dieper ingegaan .

In de tabel is aangegeven of de waarde significant afwijkt van het gemiddelde. De waarden die **vet** zijn aangegeven, zijn significant op 1%-niveau. Alleen cellen met minimaal 50 waarnemingen worden in gewone cijfers gepubliceerd. Cellen met 25 tot 50 waarnemingen worden *cursief* afgedrukt. De betrouwbaarheid van deze cijfers laat dus te wensen over. Zijn er minder dan 25 waarnemingen dan wordt een – geplaatst.

Resumé:

Gewoon	er zijn minimaal 50 waarnemingen in de cel
Vet	de waarde verschilt significant van gemiddeld
<i>Cursief</i>	er zijn 25 tot 50 waarnemingen in de cel. Let op de betrouwbaarheid.
-	er zijn minder dan 25 waarnemingen in de cel.
0	de waarde is nul.
n.v.t.	niet van toepassing

2. INKOMSTEN

In dit hoofdstuk komen de inkomsten van de werkende jongeren aan de orde. Per inkomstenbron wordt gezien hoeveel personen die bron hebben en hoe hoog het inkomen is. De volgende inkomstenbronnen worden onderscheiden:

- inkomsten uit de bvp-plek (beroepsvoorbereidende periode), dit zijn de inkomsten uit de stageplek die behoort bij de opleiding in de beroepsvoorbereidende periode;
- inkomsten uit een eventuele bijbaan;
- geld dat men van de ouders krijgt;
- geld dat men van de eventuele partner krijgt;
- geld van een uitkering.

Waar mogelijk wordt een vergelijking gemaakt met het onderzoek van 2001 of het NSO 2004/5. De tabellen met bedragen worden gegeven inclusief en exclusief nullen en zijn afkomstig uit de gewogen dataset. Zie hiervoor de toelichting in het vorige hoofdstuk.

2.1 Inkomsten algemeen

In deze paragraaf komt het overzicht van alle inkomsten van de werkende jongeren aan de orde. Tabel 2.1 laat zien welk percentage van de werkende jongeren een bepaalde inkomstenbron heeft. Iedereen heeft uiteraard inkomsten uit de stage (bvp-plek). En daarnaast heeft 10% ook inkomsten uit een bijbaan. Ongeveer een vijfde krijgt nog geld van de ouders. Vooral onder de jonge bbl'ers is dat significant meer en onder de oudste groep minder. 4% krijgt geld van de partner, dit is 19% van alle uitwonenden met een partner.

Tabel 2.1 Percentage werkende jongeren dat bepaalde inkomsten heeft

	Alle respondenten	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE		NIVEAU	
		Jon-gens	Meis-jes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit	1-2	3-4
		%	%	%	%	%	%	%	%	%
Inkomsten bvp-plek	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Inkomsten bijbaan	10	12	7	11	10	9	11	7	11	10
Geld van ouders	22	22	22	37	21	8	24	10	30	16
Geld van partner	4	2	9	3	4	6	3	14	3	5
Uitkering	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Met de volgende tabel wordt duidelijk wat de hoogte van de inkomsten is van de jongeren van de stageplek of geld van anderen krijgen (van ouders, partner, uitkering). Het gaat hier om jongeren die ook daadwerkelijk de betreffende inkomstenbron hebben.

De belangrijkste inkomstenbron is de stageplek: gemiddeld verdient men daarmee € 730 per maand. Degenen met een bijbaan verdienen daar ongeveer € 230 per maand mee. Oudere bbl'ers verdienen uiteraard significant meer dan jongere bbl'ers. Zoals we hierboven hebben gezien ontvangen de jongere bbl'ers vaker geld van de ouders. Ze krijgen dan echter niet meer dan oudere kinderen. Allen ontvangen ongeveer € 70 per maand. De weinige mensen met een uitkering ontvangen ruim € 500 per maand.

Tabel 2.2 Inkomsten van werkende jongeren per maand (excl. nullen)

	Alle res- pon- dent en	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON- SITUATIE		NIVEAU	
		Jon- gens	Meis- jes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	Uit	1-2	3-4
		€	€	€	€	€	€	€	€	€
Inkomsten bpv-plek	730	734	723	495	710	1017	696	990	587	855
Inkomsten bijbaan	227	228	225	149	234	312	210	310	198	238
Geld van ouders	68	68	69	62	73	74	69	49	74	59
Geld van partner	107	167	83	127	66	152	54	177	73	122
Uitkering	509	-	-	-	-	-	-	-	-	-

De bedragen voor de gehele groep, dus inclusief de werkende jongeren die bepaalde inkomsten niet hebben, zijn in de volgende tabel te zien. Het totaal van deze tabel geeft dus het werkelijk gemiddelde inkomen van de bbl'ers weer.

Gemiddeld heeft de bbl'er ongeveer € 775 maandelijks te besteden. 16- en 17-jarigen zitten gemiddeld significant lager, op € 540 per maand, de oudste groep hoger, op € 1.070. Er is weinig verschil in gemiddelde inkomsten tussen jongens en meisjes. De inkomsten uit de stageplek vormen het overgrote deel van het inkomen: gemiddeld meer dan 90%.

Tabel 2.3 Inkomsten van werkende jongeren per maand (gemiddeld, incl. nullen)

	Alle res- pon- dent en	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON- SITUATIE		NIVEAU	
		Jon- gens	Meis- jes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit	1-2	3-4
		€	€	€	€	€	€	€	€	€
Inkomsten bpv-plek	730	734	723	495	710	1017	696	990	587	855
Inkomsten bijbaan	22	25	15	16	24	29	22	21	21	22
Geld van ouders	15	15	15	23	16	6	16	5	22	9
Geld van partner	3	2	6	3	2	6	1	21	2	5
Uitkering	6	5	9	3	6	13	5	21	9	4
Totaal	776	781	768	540	758	1071	740	1037	641	895

Vergelijking NIBUD Nationaal Scholierenonderzoek 2004/5

Uit het scholierenonderzoek blijkt dat scholieren van 16 jaar gemiddeld een maandinkomen hebben van € 117, 17-jarigen van € 220 en 18-jarigen van € 345. Deze bedragen liggen uiteraard beduidend onder die van hun werkende collega's die een veel hoger inkomen hebben, alleen al uit hun stageplek.

Uit het NSO 2005 komt de volgende tabel. Het is interessant deze tabel te vergelijken met tabel 2.2 uit het voorliggende onderzoek. In beide tabellen gaat om scholieren respectievelijk werkende jongeren die bepaalde inkomsten hebben, dus exclusief de nullen. We zien dat scholieren met een bijbaan meer verdienen dan de bbl'ers van dezelfde leeftijd met hun bijbaan. Het geld dat ze van de ouders krijgen, is in beide gevallen ongeveer gelijk: zo'n € 60 tot € 70 per maand. Wel krijgen veel meer scholieren geld van de ouders: ruim 90%.

NSO 2004/5: Gemiddelde inkomsten per maand naar leeftijd (exclusief 0)

	12 jaar	13 jaar	14 jaar	15 jaar	16 jaar	17 jaar	18 jaar
	€	€	€	€	€	€	€
Geld van ouders	31	36	45	54	61	68	77
Baantje	104	91	103	131	156	187	242
Vakantiewerk (p/mnd)	18	18	23	35	44	55	60
Tegemoetkoming	0	0	0	0	0	0	107
Schoolkosten							
Totaal	53	65	88	128	179	224	350

Bron: NIBUD, NSO 2005, tabel 2.3.

2.2 Inkomsten uit stageplek (bpv)

In paragraaf 2.1 hebben we al gezien dat de inkomsten uit de stageplek gemiddeld meer dan 90% van de totale inkomsten vormen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de inkomsten van de stageplek naar leeftijd.

Zoals te verwachten neemt het inkomen toe met de leeftijd. Per jaar is er een stijging van ongeveer 20% bij de 16- en 17-jarigen, daarna nog altijd 10 tot 15 procent per jaar. De verschillen tussen jongens en meisjes zijn meestal niet erg groot, hoewel jongens iets meer verdienen. Alleen bij de 21-jarigen is het verschil gemiddeld € 80. Bij de 20-jarigen verdienen de meisjes zelfs iets meer.

Het verschil in inkomsten tussen de jongens en de meisjes is in vergelijking met 2001 kleiner geworden. In 2001 was de verhouding totaal inkomen jongens/meisjes 1.33, nu 1.02. Verdienen in 2001 de jongens in alle leeftijdsgroepen veel meer dan de meisjes, nu is dat verschil bijna verdwenen. Zoals we verderop zullen zien, wordt dat veroorzaakt door het feit dat jongens iets minder uren zijn gaan werken en dat meisjes wat meer per uur zijn gaan verdienen.

Tabel 2.4 Inkomsten bpv naar leeftijd en geslacht (netto per maand) (excl. nullen)

Leeftijd	Jongens	Meisjes	Totaal	Stijging per leeftijd
	€	€	€	%
16 en 17 jaar	496	492	494	-
18 jaar	613	599	609	23
19 jaar	732	717	727	19
20 jaar	821	834	825	13
21 jaar	978	898	951	15
22 jaar en ouder	1080	1010	1056	11
Totaal	734	723	730	

Het gemiddelde inkomen in de richting dienstverlening en gezondheidszorg is het hoogst (€ 788). Hierin zijn meest (oudere) meisjes actief (zie ook tabel 1.8). Techniek en landbouw zijn tweede (€ 745), terwijl de werkende jongeren in de economie het minst (€ 649) verdienen.

Deze verschillen worden door twee factoren veroorzaakt: het aantal uren dat gewerkt wordt en het uurloon. Het uurloon wordt weer grotendeels bepaald door de leeftijd. Deze factoren worden hierna besproken.

Tabel 2.5 Netto-inkomen van de stageplek naar studierichting en geslacht (excl. nullen)

Studierichting	Jongens		Meisjes		Totaal	
	%	€	%	€	%	€
Techniek en landbouw	65	745	2	689	45	745
Economie	28	674	26	591	27	649
Dienstverlening en gezondheidszorg	7	862	72	772	28	788
Totaal	100	734	100	723	100	730

Aantal uren werk

De verschillen in inkomsten worden onder meer verklaard door het aantal uren dat wordt gewerkt. We zien dat meisjes in het kader van hun stage significant minder uren maken dan jongens. Het aantal uren neemt iets toe met de leeftijd.

Tabel 2.6 Aantal uren werk per week naar leeftijd

Leeftijd	Jongens	Meisjes	Totaal
	uren	uren	uren
16 en 17 jaar	32	29	31
18 jaar	33	30	32
19 jaar	35	31	34
20 jaar	36	32	34
21 jaar	36	31	34
22 jaar en ouder	35	31	34
Totaal	34	30	33

Over de hele linie is het aantal uren dat voor de stage wordt gewerkt iets lager dan in 2001, vooral voor de jongens. Zij werken nu ongeveer twee uur per week minder voor de stageplek. Wanneer we kijken per studierichting, dan neemt een stageplaats in de techniek en de landbouw het meeste aantal uren in beslag, daarna economie en ten slotte dienstverlening en gezondheidszorg. Dit beeld zagen we ook in 2001.

Tabel 2.7 Aantal uren werk per week naar studierichting en geslacht

Studierichting	Jongens	Meisjes	Totaal
	uren	uren	uren
Techniek en landbouw	35	-	35
Economie	34	30	32
Dienstverlening en gezondheidszorg	31	30	30
Totaal	34	30	33

Uurlonen

In tabel 2.8 zien we dat het uurloon voor jongens over de hele linie iets lager is dan voor meisjes. Gemiddeld € 5,34 voor de jongens ten opzichte van € 5,64 voor de meisjes. Meisjes werken dan wel minder uren (zie bovenstaande tabel) maar verdienen per uur meer. Hierdoor zijn de inkomsten van de stageplek tussen jongens en meisjes vergelijkbaar geworden. In de studierichting waar de meeste meisjes stage lopen (dienstverlening en gezondheidszorg), is het uurloon ook het hoogst (€ 6,49), bij techniek en landbouw is dat € 5,30 en bij economie € 4,58. Per sector hebben de jongens gemiddeld het hoogste uurloon.

Tabel 2.8 Uurloon bpv naar studierichting en geslacht

Studierichting	Jongens	Meisjes	Totaal
	€	€	€
Techniek en landbouw	5,31	4,74	5,30
Economie	4,63	4,47	4,58
Dienstverlening en gezondheidszorg	8,45	6,09	6,49
Totaal	5,34	5,64	5,43

Uit het onderzoek 2001 bleek – in tegenstelling tot nu – dat jongens gemiddeld een hoger uurloon hadden dan meisjes: € 4,40 versus € 3,80 (afgeronde bedragen). De jongens verdienden toen gemiddeld 116% van het uurloon van de meisjes. Nu verdienen meisjes iets meer. Dit wordt mede veroorzaakt door het feit dat onder de jongens veel jongeren in de richting techniek onder de respondenten zitten (met een relatief laag uurloon), en bij de meisjes veel oudere meisjes in de dienstverlening en gezondheidszorg met een relatief hoog uurloon (onregelmatig werk).

Minimumuurloon

De werkende jongeren verdienen gemiddeld in iedere leeftijdsgroep meer dan het minimumuurloon. Gemiddeld ongeveer anderhalf maal het toepasselijke minimumuurloon. 11% van de groep heeft een uurloon dat lager is dan het minimumuurloon, de rest is dus gelijk of hoger. Vooral het uurloon van degenen die in de dienstverlening en de gezondheidszorg werken, ligt behoorlijk boven dat van het minimum.

Tabel 2.9 Minimumuurloon vergeleken met gemiddeld uurloon naar leeftijd

Leeftijd	Netto minimum- loon per maand	Netto minimum- uurloon	Netto-uurloon bpv	Verhouding uurloon bpv / minimumloon
	€	€	€	%
16 jaar	458	2,64	--	-
17 jaar	502	2,89	3,85	133
18 jaar	554	3,19	4,80	150
19 jaar	624	3,59	5,03	140
20 jaar	716	4,12	6,35	154
21 jaar	830	4,78	7,05	147
22 jaar	955	5,50	6,92	126

In de volgende tabel staat de verhouding van het uurloon per studierichting ten opzichte van het wettelijk minimumuurloon. In de studierichting dienstverlening en gezondheidszorg is de beloning significant het hoogst. Mogelijk is dit het gevolg van extra beloningen voor onregelmatige diensten zoals nacht- of weekenddiensten. In de studierichting economie is de beloning ten opzichte van het wettelijk minimumloon het laagst. Op het niveau van de studierichting kan ook de leeftijdsopbouw van de respondenten een rol spelen in de hoogte van het gemiddelde uurloon. Immers, relatief ouderen hebben een hoger uurloon. Zie tabel 1.8 voor de leeftijdsopbouw per studierichting.

Tabel 2.10 Verhouding uurloon en minimumuurloon

	Uurloon bpv-plek t.o.v Minimumuurloon
	%
Techniek en landbouw	142
Economie	122
Dienstverlening en gezondheidszorg	165
Totaal	143

2.3 Inkomsten uit bijbaantje

Uit tabel 2.11 blijkt dat 10% van de bbl'ers naast de stageplek ook een bijbaantje heeft. Significanter meer jongens hebben een bijbaantje dan meisjes, te weten 11% tegen 7%.

Tabel 2.11 Percentage bijbaantje naar leeftijd en geslacht

Leeftijd	Jongens	Meisjes	Totaal
	%	%	%
16 en 17 jaar	13	7	11
18 jaar	11	5	9
19 jaar	13	9	11
20 jaar	9	10	9
21 jaar	12	6	9
22 jaar en ouder	10	5	8
Totaal	11	7	10

Het inkomen uit een bijbaantje neemt met de leeftijd toe. Gemiddeld verdienen jongens vrijwel hetzelfde als meisjes: € 228 respectievelijk € 225 per maand.

Tabel 2.12 Inkomsten bijbaantje naar leeftijd en geslacht (excl. nullen)

Leeftijd	Jongens	Meisjes	Totaal
	€	€	€
16 en 17 jaar	149	-	149
18 t/m 20 jaar	254	194	234
21 t/m 24 jaar	289	-	312
Totaal	228	225	227

De inkomsten uit een bijbaan zijn afhankelijk van het aantal gewerkte uren en het uurloon. De volgende tabellen geven daar meer zicht op. Er zijn geen erg grote verschillen in het aantal gewerkte uren voor jongens en meisjes.

Tabel 2.13 Uren bijbaantje naar leeftijd en geslacht (excl. nullen)

Leeftijd	Jongens	Meisjes	Totaal
	Uur	Uur	uur
16 en 17 jaar	9	-	10
18 t/m 20 jaar	12	8	11
21 t/m 24 jaar	12	-	12
Totaal	11	10	11

Er is gevraagd waarom men – naast de stageplek in het kader van de studie – nog een bijbaan heeft. De onderstaande tabel geeft de resultaten. In de vragenlijst is gevraagd voor de vijf in tabel 2.14 opgegeven redenen aan te geven op een schaal van 1 (niet belangrijk) tot en met 5

(heel belangrijk) of die reden belangrijk is. Onderstaande tabel geeft de resultaten voor degenen die een 4 of 5 opgegeven hebben, en die reden dus belangrijk vinden.

Driekwart van de respondenten heeft de bijbaan om extra dingen te kunnen doen, bijna twee derde omdat het leuk is en ongeveer een derde voor de werkervaring of om het levensonderhoud te betalen. Er zijn (afgezien van de leeftijd) geen erg grote verschillen naar de diverse onderscheiden groepen.

Tabel 2.14 Reden bijbaan

	Alle respondenten	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE		NIVEAU	
		Jon-gens	Meis-jes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit	1-2	3-4
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Opleiding betalen	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Voor levensonderhoud	35	34	41	-	38	-	34	-	36	34
Extra dingen doen	75	73	80	88	73	60	75	-	78	71
Werkervaring	36	38	28	44	31	35	36	-	36	36
Het is leuk	63	64	63	74	62	52	64	-	65	62

Vergelijking Scholierenonderzoek 2004/5

Uit het NSO 2005 blijkt dat ruim 70% van de 17- en 18-jarige scholieren een bijbaan heeft. Van de 16-jarigen is dat zo'n 65% (zie NSO, tabel 3.1). Deze percentages liggen ver boven die van de werkende jongeren uit dit onderzoek, waar gemiddeld 10% een bijbaan heeft. Uiteraard wordt dit veroorzaakt door het feit dat werkende jongeren al werk hebben. De uren die beide groepen aan een bijbaan besteden, liggen niet ver uiteen: scholieren van 16 tot 18 jaar besteden ongeveer 9 uur per week aan een baantje (NSO, tabel 3.8), de werkende jongeren in ons onderzoek 10 uur.

2.4 Geld van ouders

Bijna een kwart van de bbl'ers krijgt, naast het geld dat ze via de stage krijgen en eventueel met een bijbaan verdienen, geld van hun ouders. Naarmate de leeftijd toeneemt, neemt het percentage jongeren dat geld van de ouders krijgt af (zie tabel 2.15). Krijgt van de 16- en 17-jarigen nog meer dan een derde van de bbl'ers geld van de ouders, bij de oudste leeftijdsgroep is dat nog maar zo'n 7%.

Verder blijkt dat 29% van de jongeren met een bijbaan naast de vergoeding van de stageplek nog geld van de ouders ontvangt. Van degenen zonder bijbaan is dat 22%.

Tabel 2.15 Percentage dat geld krijgt van ouders naar leeftijd en geslacht

Leeftijd	Jongens	Meisjes	Totaal
	%	%	%
16 en 17 jaar	37	37	37
18 jaar	23	27	24
19 jaar	22	22	22
20 jaar	16	-	16
21 jaar	-	-	-
22 jaar en ouder	-	-	7
Totaal	22	22	22

Kijken we naar het bedrag dat men van de ouders krijgt, dan varieert dat niet erg veel met de leeftijd. Het gaat gemiddeld om een bedrag van zo'n € 70 per maand. Dit bedrag is lager dan

in 2001. Het percentage jongeren dat geld krijgt, is ten opzichte van 2001 bij de meisjes ongeveer gelijk gebleven. Bij de jongens is het gestegen.

Tabel 2.16 Geld van ouders naar leeftijd en geslacht (excl. nullen)

Leeftijd	Jongens	Meisjes	Totaal
	€	€	€
16 en 17 jaar	58	72	63
18 t/m 20 jaar	79	61	73
21 t/m 24 jaar	68	-	74
Totaal	68	69	68

Van de thuiswonenden krijgt 24% geld van hun ouders tegen 10% van de uitwonenden. Significant meer uitwonenden jongeren die alleen wonen krijgen geld van hun ouders, namelijk 17%. Van de samenwonenden is dit 6%.

Ook de werkende situatie van de ouders is van belang of men wel of niet geld van de ouders krijgt. Bij twee werkende ouders krijgt 24% van de bbl'ers geld van de ouders, bij één werkende is dat 21%, werkt er geen van beide ouders, dan is dat 13%.

Het percentage bbl'ers dat nog geld krijgt van de ouders is ongeveer gelijk aan het percentage van 2001: nu 22% tegen toen 24%. Het bedrag is nu wel iets lager (€ 68 tegen in 2001 € 74), terwijl jongens en meisjes nu een gelijk bedrag krijgen. In 2001 kregen de jongens meer dan de meisjes (€ 80 tegen € 62).

2.5 Inkomsten van partner of uitkering

Een klein deel van de bbl'ers krijgt geld van de partner, te weten 2% van de jongens en 9% van de meisjes. Dit percentage is uiteraard hoger bij de uitwonenden dan bij de thuiswonenden: 14% tegen 3%. Degenen die inkomsten van de partner hebben, ontvangen € 107 gemiddeld per maand.

Uitwonenden hebben ook vaker een uitkering: 3% ten opzichte van 5% voor de inwonenden. De gemiddelde uitkering bedraagt € 509 per maand.

3. UITGAVEN

Hoofdstuk 2 ging over de diverse inkomsten van de werkende jongeren. In dit hoofdstuk gaan we in op de uitgaven. Voor het maken van een begroting gaan we uit van het totaalinkomen inclusief de nullen zoals dat gegeven is in tabel 2.3. Dit is immers het werkelijke totale inkomen.

Tabel 3.1 geeft de gemiddelde uitgaven waarin ook de nullen zijn meegenomen. Het geeft dus een beeld van de werkelijke gemiddelde uitgaven van de werkende jongeren per onderscheiden groep.

Voor uitwonenden is de huur van de kamer of woning verreweg de grootste post. Voor deze post betalen ze ongeveer € 350 per maand, met daarbij nog eens € 90 voor energie. Deze uitgaven lopen op met de leeftijd.

Vakantie en uitgaan zijn verder de belangrijkste uitgavenposten van de werkende jongeren. Voor vakantie wordt gemiddeld zo'n € 1.500 per jaar uitgegeven. De uitgaven nemen toe met de leeftijd (er is dan meer te besteden) en jongens besteden duidelijk meer dan meisjes. Daarna komt de auto/brommer. Ook deze uitgaven stijgen met de leeftijd en ook hier besteden jongens meer dan meisjes. Aan de post kleding en schoenen geven meisjes meer uit dan jongens, en ook thuiswonenden geven meer aan kleding uit dan zelfstandig wonenden. Voor het overige zijn er geen grote verschillen in de uitgavenposten.

Voor deze tabel inclusief de nullen is het mogelijk een overzicht te maken van de inkomsten en uitgaven. Immers, alle respondenten zitten in het overzicht. We zien dat er voor de meeste groepen een overschot optreedt. Alleen de uitwonenden hebben een tekort van € 164 per maand. Zoals we in hoofdstuk 4 zullen zien, is dit ook de groep met de hoogste schulden. De investeringen voor de kamer of woning worden blijkbaar deels met 'leningen' gefinancierd, waardoor er op de begroting een tekort optreedt.

Tabel 3.1 Uitgaven van werkende jongeren (incl. nullen)

	Alle res- pon- dent en	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON- SITUATIE	
		Jon- gens	Meis- jes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
		€	€	€	€	€	€	€
Totaal inkomen (T 2.3)	776	781	768	540	758	1071	740	1037
UITGAVEN								
Kostgeld	30	33	24	18	32	39	34	nvt
Huur kamer / woning	38	23	72	1	18	113	nvt	342
Energie (g w e)	10	6	19	0	4	31	nvt	90
Huishoudgeld/voeding	36	30	50	11	30	74	21	160
Verzekeringen	39	36	45	15	43	57	36	64
Boeken, kranten	4	4	5	2	4	6	4	6
Cd, dvd, comp.spel	12	17	6	12	12	15	14	8
Sport en hobby	28	33	22	19	31	33	29	19
Vakantie	123	134	109	93	127	146	121	137
Uitgaan	80	93	51	65	86	84	84	48
Roken, drugs, alcohol	34	37	27	27	34	41	34	36
Tussendoortjes	24	27	20	19	25	27	24	24
Kleding/ schoenen	64	59	75	57	66	69	66	51
Persoonlijke verzorging	18	15	22	12	17	21	16	19
Mobiele telefoon	39	38	40	29	40	42	37	43
Auto, brommer e.d.	78	90	55	22	87	125	76	96
Vrijwillige bijdr. school	1	1	0	0	1	1	1	0
Studiemateriaal	6	6	5	4	6	7	5	6
Reiskosten	22	21	23	17	22	26	21	35
Afbetalingen	7	7	6	4	6	12	6	17
Totaal uitgaven	693	711	676	427	691	969	629	1201
Overschot / tekort	83	71	92	113	67	102	111	-164

Tabel 3.1 geeft de uitgaven van werkende jongeren waarin ook de nullen zijn meegenomen, dus ook de mensen die niets aan een bepaalde post uitgeven. In tabel 3.2 is dat niet het geval: hier zijn alleen degenen meegenomen die een bepaalde uitgave doen. Deze percentages van de mensen die de uitgaven doen, staan in tabel 3.3. De bedragen in de tabel 3.2 zijn daarom hoger dan de bedragen in tabel 3.1. De trend die bij tabel 3.1 werd gesignaleerd, komt in tabel 3.2 versterkt terug.

Tabel 3.2 Uitgaven van werkende jongeren (excl. nullen)

	Alle res- pon- dent en	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON- SITUATIE	
		Jon- gens	Meis- jes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
		€	€	€	€	€	€	€
UITGAVEN								
Kostgeld	109	115	100	89	107	133	109	Nvt
Huur kamer / woning	362	333	382	148	324	382	nvt	362
Energie (g w e)	121	115	123	9	118	123	nvt	121
Huishoudgeld/voeding	99	89	115	62	84	126	70	173
Verzekeringen	62	59	71	53	60	71	61	72
Boeken, kranten	12	13	12	10	12	13	12	12
Cd, dvd, comp.spel	30	32	22	30	28	33	31	32
Sport en hobby	51	55	44	42	55	51	53	35
Vakantie	194	197	187	181	197	198	191	217
Uitgaan	94	107	65	81	99	99	98	65
Roken, drugs, alcohol	63	65	59	54	64	71	64	61
Tussendoortjes	28	30	23	22	29	32	28	31
Kleding/ schoenen	74	71	82	71	76	75	77	56
Persoonlijke verzorging	23	21	25	19	23	25	23	22
Mobiele telefoon	41	40	41	34	42	45	40	46
Auto, brommer e.d.	125	134	103	49	131	164	123	143
Vrijwillige bijdr. school	9	10	6	-	10	7	9	-
Studiemateriaal	27	27	29	26	26	30	27	28
Reiskosten	50	51	50	40	51	58	50	53
Afbetalingen	106	115	90	69	101	139	103	117

We zien in tabel 3.3 dat ongeveer een derde van de thuiswonenden kostgeld betaalt, en dat ze dan gemiddeld € 109 per maand betalen (zie tabel 3.2). Ook ongeveer een derde van de thuiswonenden geeft zelf nog € 100 per maand uit aan voeding. De helft van de respondenten geeft iets uit aan roken en dergelijke en besteedt daar dan ruim € 60 per maand aan. In tabel 3.3. lezen we dat 88% van de respondenten geld uitgeeft aan de mobiele telefoon, 80% aan de posten kleding en uitgaan, en driekwart heeft een of meer verzekeringen lopen, waarschijnlijk verzekeringen in verband met de auto, brommer of de woning.

Tabel 3.3 Percentage van de werkende jongeren dat zelf bepaalde uitgaven doet

	Alle res- pon- dent- en	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON- SITUATIE	
		Jon- gens	Meis- jes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
		%	%	%	%	%	%	%
UITGAVEN								
Kostgeld	27	29	24	21	30	30	31	0
Huur kamer / woning	11	7	19	-	6	30	0	95
Energie (g w e)	8	5	15	-	4	25	0	74
Huishoudgeld/voeding	36	33	44	18	35	59	29	98
Verzekeringen	75	76	73	44	83	94	73	95
Boeken, kranten	29	25	38	19	30	40	28	44
Cd, dvd, comp.spel	41	58	25	39	41	43	42	36
Sport en hobby	52	54	48	45	52	61	52	52
Vakantie	59	61	55	48	60	70	59	61
Uitgaan	81	83	77	78	82	81	82	73
Roken, drugs, alcohol	51	54	45	48	51	55	50	58
Tussendoortjes	80	81	78	80	81	80	80	77
Kleding/ schoenen	81	78	89	76	82	87	81	86
Persoonlijke verzorging	69	62	82	59	67	81	67	82
Mobiele telefoon	88	87	92	84	89	91	88	92
Auto, brommer e.d.	60	63	52	43	63	73	59	65
Vrijwillige bijdr. school	16	18	13	8	19	19	16	14
Studiemateriaal	27	30	21	19	9	31	27	26
Reiskosten	55	54	58	50	57	58	55	56
Afbetaling	25	27	22	22	22	35	22	46

Tabel 3.3 laat zien aan welke posten werkende jongeren geld uitgeven. Tabel 3.4 is een aanvulling daarop. Deze tabel laat zien of ook anderen dan de werkende jongere zelf aan bepaalde posten meebetalen.

De eerste kolom van tabel 3.4 (het percentage werkende jongeren dat geld uitgeeft aan een bepaalde post) is gelijk aan de eerste kolom van tabel 3.3. In de volgende twee kolommen van tabel 3.4 staat welk percentage van de ouders en de werkgever nog meebetaalt.

We zien dat de ouders bij vrijwel alle posten nog meebetalen, hoewel voor sommige posten het percentage ouders gering is. Ongeveer een kwart tot een vijfde van de ouders betaalt nog mee aan posten als huishoudgeld/voeding, verzekeringen, de vrijwillige bijdrage aan de school en aan studiemateriaal. Voor kleding/schoeisel, persoonlijke verzorging en tussendoortjes betaalt ongeveer een achtste van ouders mee.

De werkgever betaalt in de helft van de gevallen mee aan het studiemateriaal en verder aan de reiskosten, de vrijwillige bijdrage aan de school en verzekeringen (zoals ziektekosten).

Tabel 3.4 Uitgaven door werkende jongeren en anderen

	Percentage dat meebetaalt		
	zelf	ouders	werkge- ver
	%	%	%
UITGAVEN			
Kostgeld*	31		
Huur kamer / woning**	94		
Energie (g w e)**	74		
Huishoudgeld/voeding	36	28	
Verzekeringen	75	27	16
Boeken, kranten	29	9	
Cd, dvd, comp.spel	41	3	
Sport en hobby	52	10	
Vakantie	59	9	
Uitgaan	81	5	
Roken, drugs, alcohol	51	6	
Tussendoortjes	80	15	
Kleding/ schoenen	81	16	
Persoonlijke verzorging	69	16	
Mobiele telefoon	88	6	
Auto, brommer e.d.	60	8	
Vrijwillige bijdr. school	16	20	16
Studiemateriaal	27	29	50
Reiskosten	55	8	38

* alleen voor thuiswonenden

**alleen voor uitwonenden

4. OMGAAN MET GELD

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de manier waarop werkende jongeren omgaan met geld. In de enquête is uitgebreid ingegaan op onderwerpen als geld lenen, sparen, het zoeken van informatie over financiële onderwerpen en of men een administratie bijhoudt.

4.1 Tekort

Aan alle respondenten is gevraagd of ze weleens geld tekort komen en wat ze in dat geval doen.

Tabel 4.1 Komt weleens geld tekort

Kom je wel eens geld tekort?	Alle respondenten	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
	%	%	%	%	%	%	%	%
Nooit	37	41	29	46	34	32	39	18
Soms	49	47	54	41	52	52	48	59
Regelmatig	14	12	17	12	14	16	13	23

Ruim een derde van de respondenten heeft nooit geld tekort, de helft soms. Vooral significant meer meisjes komen soms of regelmatig geld tekort. Dit geldt ook voor oudere leerlingen en uitwonenden.

Vervolgens is aan degenen die soms of regelmatig geld tekort hebben, gevraagd wat men dan doet (zie hiervoor tabel 4.2). Het merendeel past dan de uitgaven aan, al staan de oudere scholieren significant vaker rood en gebruiken de spaarrekening; jongere bbl'ers lenen dan vaker. Het verschil tussen jongens en meisjes is niet zo groot. Meisjes lenen iets vaker en jongens passen hun uitgaven iets vaker aan. Wat opvalt in de tabel is dat 16- en 17-jarigen vrijwel niet rood staan; dat is ook niet toegestaan door de bank. Met 18 jaar mag men wel rood staan en dat gebeurt dan ook. Het lenen van geld neemt dan ook af.

Tabel 4.2 Acties bij geldtekort

Als je geld tekort komt, wat doe je dan?	Allen met geldtekort	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	Uit
	%	%	%	%	%	%	%	%
Pas mijn uitgaven aan	61	62	60	62	62	60	62	58
Leen geld	28	27	31	39	28	20	30	20
Gebruik spaarrekening	23	22	23	17	23	27	22	26
Ga rood staan	15	16	14	1	14	30	12	34
Koop op afbetaling	1	-	-	-	-	-	-	-

4.2 Lenen

Wat vinden de jongeren eigenlijk van geld lenen? In de onderstaande tabel is dat te zien voor de verschillende groepen. Het merendeel zegt dat het niks voor hem of haar is. Meisjes denken iets gemakkelijker over geld lenen dan jongens. Ook uitwonenden en oudere bbl'ers vinden geld lenen minder bezwaarlijk dan degenen die nog thuis wonen, en de jongere bbl'ers. Zelfstandig wonenden vinden het vaker dan gemiddeld best handig of noodzakelijk om geld te lenen.

Tabel 4.3 Mening over geld lenen

	Alle res-pondenten	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	Uit
	%	%	%	%	%	%	%	%
Noodzakelijk voor mij	4	3	5	-	4	5	3	-
Best handig	8	8	8	5	7	12	8	9
Voor kleine uitgaven geen probleem	26	25	29	29	26	23	26	25
Niks voor mij	62	64	59	63	63	61	63	58

Hiervoor is gevraagd naar de mening over het lenen van geld, maar wie van de bbl-jongeren heeft nu daadwerkelijk geld geleend en om welke bedragen gaat het dan? Zie hiervoor de volgende twee tabellen.

Een significant groter deel van de meisjes dan de jongens leent weleens. Tussen de leeftijden is geen verschil in percentage te zien, terwijl de woonsituatie wel van invloed blijkt op het leenedrag: uitwonenden lenen vaker.

Tabel 4.4 Lenen

	Alle res-pondenten	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
	%	%	%	%	%	%	%	
Leent geld van anderen	27	25	31	27	27	27	26	35

Welke bedragen geleend worden, is te zien in de tabel 4.5. Hier gaat het om degenen die geld lenen en aangegeven hebben om welk bedrag het dan gaat. Gemiddeld wordt er € 700 geleend. Meisjes hebben significant een lagere lening. Ouderen lenen meer dan jongeren en uitwonenden meer dan thuiswonenden. Uitwonenden met een lening lenen ruim € 1400.

Het zijn over het algemeen nogal hoge bedragen. Daarom is het grensbedrag van de eerste 50% van de leners (de mediaan) ook opgenomen in tabel 4.5. De mediaan ligt veel lager, wat betekent dat er veel respondenten zijn met een lage schuld.

Tabel 4.5 Leenbedrag (excl. nullen)

	Alle leners	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		Jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
	€	€	€	€	€	€	€	
Gemiddeld leenbedrag	700	792	541	285	614	1267	549	1417
Mediaan leenbedrag	100	100	100	50	100	200	100	228

Er is ook gevraagd hoe men afbetaalt. Een kwart van de respondenten zegt geld te lenen van anderen en daarvan betaalt een kwart maandelijks af. De resterende leners hebben blijkbaar geen afbetalingsregeling voor het geleende geld afgesproken of betalen in één keer af, bijvoorbeeld als het om kleine bedragen gaat. De meisjes, die procentueel het vaakst geld lenen (31% respectievelijk 25% van de jongens), betalen in vergelijking met de jongens het minst vaak af (22% ten opzicht van 27% van de jongens).

Kijken we naar het type schuldeiser waaraan wordt afbetaald, dan worden vrienden en ouders het minst vaak afbetaald. De bank wordt in ongeveer twee derde van de gevallen afbetaald.

Waarschijnlijk zijn de bankschulden die niet worden afbetaald (kleine) roodstanden die geen actieve afbetaling vergen.

Tabel 4.6 Afbetalen van leningen, procenten (van de leners)

	Alle leners	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
Aan ouders	24	28	19	25	19	36	22	-
Aan vrienden	18	19	-	-	-	-	-	-
Aan de bank	63	-	-	-	-	-	-	-
Betaalt maandelijks af	25	27	22	22	22	35	22	46

De volgende tabel geeft de gemiddelde afgeloste bedragen per maand van degenen die afbetalen. Gemiddeld wordt ruim € 100 per maand afgelost. Jongens, ouderen en uitwonenden lossen het meest af. Het bedrag dat aan de bank wordt afbetaald, is hoger dan dat aan ouders of vrienden wordt afbetaald.

Tabel 4.7 Afbetalen van leningen, gemiddeld bedrag (van degenen die afbetalen)

	Alle afbetalers	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
Aan ouders	€ 99	€ 108	€ 81	€ 80	€ 107	€ 106	€ 100	€ 97
Aan vrienden	94	-	-	-	-	-	-	-
Aan de bank	147	-	-	-	-	-	-	-
Betaalt maandelijks af	106	115	90	69	101	139	103	117

De volgende tabel geeft aan van wie het geld wordt geleend. Meer dan tweederde van de leners (dit is 20% van alle respondenten) leent bij de ouders, vooral de jongere leeftijdsgroep en de thuiswoners. Ruim een derde van de leners leent van vrienden, vooral jongens en jongere bbl'ers. Lenen van de bank gebeurt vooral door de zelfstandig wonenden en door de oudere leeftijdsgroep. Deze groepen lenen ook significant duidelijk minder dan gemiddeld bij hun ouders. Bij 'lenen van ander' worden een aantal keren de werkgever en de verhuurder (huurachterstand) genoemd.

Tabel 4.8 Van wie geleend (van de leners)

	Alle leners	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
Leent van ouders	71	69	74	76	76	58	76	43
Leent van familie	9	9	9	-	9	-	9	-
Leent van vrienden	34	39	25	38	32	32	32	39
Leent van bank	10	9	11	-	10	20	7	23
Leent van winkel, post-orderbedrijf	1	-	-	-	-	-	-	-
Leent van anderen	6	-	-	-	-	-	-	-

Als we de geleende bedragen indelen in categorieën blijkt dat kleine bedragen voornamelijk bij vrienden wordt geleend. De bank is er voor de grotere bedragen. Zie de volgende tabel.

Tabel 4.9 Leenbedrag naar waarbij geleend (van de leners)

	Ouders	Vrienden	Bank
	%	%	%
Tot 10 euro	11	20	0
10 - 20 euro	-	-	0
20 - 50 euro	23	20	-
50 euro en meer	45	49	93
Totaal	100	100	100

Tabel 4.10 geeft een overzicht waarvoor er wordt geleend. De grootste groep respondenten geeft aan geld te lenen voor uitgaan en voor levensonderhoud. Vooral de jongens en de leerlingen uit de jongste leeftijdscategorie lenen voor uitgaan. Zelfstandig wonenden lenen vaker dan gemiddeld voor zaken die met levensonderhoud te maken hebben. Thuiswonenden lenen weer vaak voor uitgaan. Jongens lenen vaak voor uitgaan, levensonderhoud en de auto/brommer, meisjes voor levensonderhoud, uitgaan en kleding.

Bijna een vijfde geeft nog een andere dan de reeds genoemde redenen op. De andere redenen die vaak worden aangegeven, zijn rijlessen, sigaretten (roken) en de computer. Ook een paard is een aantal keer genoemd.

Tabel 4.10 Leendoelen (van de leners)

	Alle leners	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
	%	%	%	%	%	%	%	
Leent voor kleding	13	9	21	15	14	-	14	-
Leent voor de mobiel	10	9	11	-	12	-	11	-
Leent voor de studie	6	-	-	-	-	-	5	-
Leent voor de vakantie	6	-	-	-	-	-	7	-
Leent voor uitgaan	37	42	30	47	38	26	41	-
Leent voor auto/brommer	19	23	12	-	21	32	18	-
Leent voor levensonderhoud	37	36	39	27	41	41	33	65
Leent voor andere reden	19	19	18	28	17	-	19	-

Vergelijking Scholierenonderzoek 2004/5

Scholieren lenen net als werkende jongeren hoofdzakelijk van 'anderen'. De bedragen die geleend worden, zijn voor scholieren lager: gemiddeld € 25 (mediaan € 5) voor de onderbouw vmbo tot ongeveer € 100 (mediaan € 50) voor scholieren uit de bovenbouw havo en vwo. De werkende jongeren lenen aanzienlijk hogere bedragen.

Ook scholieren lenen bij ouders, familie en vrienden. Van de scholieren die weleens lenen (22%), leent 45% bij de ouders, 8% bij familie en 60% van vrienden (bron: NSO tabel 6.4). Dat is een ander patroon dan bij de werkende jongeren. Die lenen vaker bij de ouders en minder bij vrienden dan scholieren.

Scholieren lenen voor diverse zaken. Belangrijkste zaken zijn kleding, de mobiele telefoon en levensonderhoud. Elk van deze items scoort ongeveer 10%. Bij de werkende jongeren scoren deze items ook, al zijn uitgaan en de auto/brommer ook belangrijke items. Ook lenen werkende jongeren vaker (27%). Daarvan leent meer dan een derde voor uitgaan en levensonderhoud.

4.3 Schulden

Hoe verhoudt zich nu het leengedrag ten opzichte van andere vormen van schulden? Zie hiervoor de onderstaande tabel. De rij 'totaal' in de tabel betekent het percentage dat aangeeft één of meer van de typen schuld te hebben. Iemand heeft een schuld als hij geld leent van anderen, rood staat op de bank, iets op afbetaling heeft gekocht of een rekening niet heeft betaald.

Zoals we al zagen wordt 'lenen bij anderen' verreweg het vaakst genoemd. Rood staan, kopen op afbetaling en rekeningen niet betalen worden door bepaalde groepen significant vaker genoemd dan gemiddeld, te weten de oudere groep en de uitwonenden. Meisjes hebben significant vaker schulden bij anderen. Hoe ouder men is, des te vaker er schulden zijn als gevolg van rood staan, kopen op afbetaling en onbetaalde rekeningen.

Tabel 4.11 Aantal soorten schulden

	Alle respondenten	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
		%	%	%	%	%	%	%
Leent geld van anderen	27	25	31	27	27	27	26	35
Staat rood op de bank	9	8	11	-	9	17	7	27
Koopt op afbetaling	8	8	7	-	8	12	7	16
Rekening(en) niet betaald	9	9	10	-	10	13	8	18
Totaal	38	34	41	31	39	43	36	54
Aantal soorten schulden								
0	62	64	59	69	61	57	64	46
1 soort	27	26	28	25	28	26	27	28
2 soorten	8	7	11	5	8	12	7	16
3 soorten	2	2	-	-	-	4	1	8
4 soorten	-	-	-	-	-	-	-	-

Ook is in de tabel opgenomen hoeveel van de vier onderscheiden soorten schulden men heeft. Het gaat dus niet om het aantal schulden, maar het soort schulden: geld van anderen lenen, rood staan, kopen op afbetaling of rekeningen niet betalen. Van de jongeren met schulden heeft het overgrote deel één soort schuld, namelijk ruim 70% (is 27% van 38%). Werkende jongeren met drie of vier soorten schulden komen vooral voor bij uitwonenden.

Bij lenen was er ook al een duidelijk verschil in het gemiddelde bedrag tussen de geslachten, de leeftijden en de woonsituatie. De optelling van alle schulden zoals genoemd in tabel 4.11, het totale schuldbedrag, laat dat vooral zien bij leeftijd en woonsituatie. Ook bij de medianen is dit onderscheid zichtbaar.

Tabel 4.12 Totale schuld, bedrag (excl. nullen)

	Alle res- pon- denten	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON- SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	Uit
	€	€	€	€	€	€	€	€
gemiddeld schuldbedrag	906	1017	691	340	746	1483	760	1584
mediaan schuldbedrag	202	231	200	100	186	530	180	700

Meisjes hebben een gemiddeld lager bedrag aan schulden (€ 691) dan jongens (€ 1017). Het percentage meisjes dat een schuld heeft, is wel hoger (zie onderstaande tabel). Ook bij de meeste leeftijdsgroepen is die tendens waar te nemen.

Tabel 4.13 Percentage respondenten met schulden naar leeftijd

Leeftijd	Jongens	Meisjes	Totaal
	%	%	%
16 en 17jaar	30	32	31
18 jaar	38	44	40
19 jaar	34	43	37
20 jaar	39	40	40
21 jaar	45	41	44
22 jaar	40	54	44
23 jaar en ouder	39	47	42
Totaal	34	41	38

Wanneer er onderscheid wordt gemaakt naar de situatie waarin de jongere woont, dan zijn er duidelijke verschillen te zien. De zelfstandig wonende jongeren hebben gemiddeld vaker een schuld dan degenen die thuis wonen. Tussen de thuiswonenden in tweoudergezinnen en in eenoudergezinnen is het verschil ook te zien. De hoogte van de schuld voor thuiswonenden in een eenoudergezin is iets hoger en deze groep leent iets vaker dan thuiswonenden in een tweoudergezin. De spreiding is groot, en we zien dat de mediaan minder verschil toont. Zowel het gemiddelde bedrag als het percentage dat schulden maakt, is verreweg het hoogst bij de groep uitwonenden die alleen wonen.

Tabel 4.14 Schulden naar woonsituatie

Woonsituatie	Percentage	Gemiddelde bedrag	Mediaan
	%	€	€
Tuiswonend			
Tweeoudergezin	31	725	172
Eenoudergezin	44	858	197
Uitwonend			
Alleen	60	1754	900
Met partner	38	1398	447

Verder blijkt dat bij werkende jongeren mét schuld iets vaker thuis over geld werd gesproken (28%) dan bij de jongeren zonder schulden (21%). Dit verschil is echter minder groot dan in 2001 (35% ten opzichte van 26%).

Het grootste significante verschil tussen de jongeren met en zonder schulden is te zien in hun oordeel over hoe ze zelf met geld omgaan. 64% van de jongeren met schulden is niet helemaal tevreden over de manier waarop ze met geld omgaan, tegen 36% van degenen zonder schuld.

Ten slotte is gevraagd of de bbl'ers zich zorgen maken over het hebben van schulden. De volgende tabel geeft een overzicht van de respondenten die daadwerkelijk lenen.

Vooral de oudste leeftijdsgroep en de zelfstandig wonenden maken zich significant vaker zorgen dan gemiddeld.

Opvallend is dat 13% van degenen die volgens de definitie in dit rapport een schuld heeft (lenen, rood staan, op afbetaling kopen of onbetaalde rekeningen hebben) zegt dat ze geen schuld hebben. Blijkbaar zien ze rood staan of kopen op afbetaling niet als een schuld.

Tabel 4.15 Maak je je zorgen over de schuld (degenen die volgens de definitie van schuld een schuld hebben)

	Allen met een schuld	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
		%	%	%	%	%	%	%
Nooit	30	31	26	40	27	28	32	22
Soms	38	37	39	26	41	41	39	36
Regelmatig	20	19	21	16	20	22	16	36
Heb nooit schulden	13	13	13	19	13	9	14	-

4.4 Geld en opvoeding

Verwacht mag worden dat jongeren die thuis goed zijn 'opgevoed' in het omgaan met geld, ook beter met geld zullen omgaan. In de volgende tabel is te zien hoe de verschillende groepen reageren op de vragen over opvoeding en geld. Als het gaat om thuis over geld praten, zeggen vooral de meisjes en de uitwonenden dat dit significant vaker dan gemiddeld gebeurde.

Tabel 4.16 Over geld praten

Werd er thuis over geld gesproken?	Alle respondenten	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
	%	%	%	%	%	%	%	%
Ja, vaak	24	20	31	22	24	25	23	28
Ja, soms	68	71	63	71	68	65	69	63
Nooit	8	9	6	7	8	10	-	-

Op de vraag of je goed met geld kan omgaan, antwoordt de jongste groep jongeren vaker dan gemiddeld bevestigend. Degenen die zelfstandigen wonen, antwoorden significant meer dan gemiddeld 'niet altijd'.

Meisjes krijgen percentueel wat vaker dan gemiddeld geld van de ouders als ze daarom vragen. De uitwonenden krijgen het gemiddeld vaker niet, als ze er wel om vragen.

Tabel 4.17 Mening over omgaan met geld

	Alle respondenten	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
	%	%	%	%	%	%	%	
Kan je goed omgaan met geld?								
Ja	54	54	54	58	52	54	55	48
Niet altijd	42	42	41	39	43	42	41	47
Nee	4	4	5	4	5	4	4	-
Vraag je extra geld aan je ouders?								
Ja, krijg het nooit	5	5	4	5	5	4	4	7
Ja, krijg het altijd	9	9	11	9	10	10	9	10
Ja, krijg het af en toe	35	32	40	38	36	28	35	30
Nee, niet nodig	52	55	45	48	50	58	52	52

4.5 Sparen

Tabel 4.18 zegt iets over het spaargedrag van de werkende jongeren. Per maand spaart de oudste leeftijdsgroep het vaakst. Het zelf sparen neemt toe met de leeftijd, terwijl anderen dan minder vaak voor hen gaan sparen.

Tabel 4.18 Hoe wordt er gespaard?

	Alle respondenten	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	Uit
	%	%	%	%	%	%	%	
Alleen zelf	75	76	71	69	74	82	74	79
Zelf en anderen voor mij	14	13	17	22	14	7	16	-
Alleen andere	3	2	-	4	2	-	3	-
Spaart niet	9	9	9	5	11	9	8	16
belegt	4	5	-	-	3	6	4	-

4.6 Informatie zoeken

Ook jongeren hebben informatie nodig over geldkwesties. In het onderzoek is daarnaar gevraagd. De volgende tabel geeft een overzicht bij wie, hoe en waarover de bbl'ers informatie gezocht hebben.

Bijna driekwart van de respondenten heeft geen behoefte aan informatie gehad. De uitwonenden hadden vaker informatie nodig. De ouders en de bank (voor de uitwonenden) zijn de belangrijkste informatieverschaffers. Worden de bbl'ers ouder, dan wordt aan de ouders minder om informatie gevraagd; de bank of een financieel deskundige wordt dan vaker ingeschakeld. Waarschijnlijk gaat hier om het aangaan van een lening.

Er wordt vaak informatie gezocht via internet en 'anders': wellicht direct bij de bank of een andere instelling. Ouderen en uitwonenden zoeken vaker via internet of de telefoon informatie.

Als we kijken naar de onderwerpen, dan zijn de belangrijkste punten:

- Zelfstandig wonen: het zijn vooral thuiswonenden die zich oriënteren.
- Financiële planning: de oudste leeftijdsgroep en uitwonenden hebben hier belangstelling voor.
- Sparen: de jongste leeftijdsgroep is hierin geïnteresseerd. Ze gaan verdienen en willen wellicht sparen.
- Belastingzaken: de ouderen en uitwonenden zijn hiermee bezig.
- Verzekeringen: jongens, 18- tot 20-jarigen en thuiswonenden. Wellicht gaat het hier om de auto.
- Het oplossen van schulden: uitwonenden en de oudste leeftijdsgroep hebben hiervoor informatie gezocht.

Ongeveer 15% van de respondenten heeft informatie gezocht over het maken van een financiële planning of budgetteren. Verder valt op dat een kwart van de uitwonenden informatie over het maken van een financiële planning heeft gezocht.

Tabel 4.19 Waar informatie gezocht?

	Alle res- pon- dent- en	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON- SITUATIE	
		jon- gens	Meis- jes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
	%	%	%	%	%	%	%	
Informatie over geld ge- zocht?								
Nee niet nodig	74	75	70	76	71	75	75	63
Bij ouders	15	15	14	19	16	8	15	13
Bij familie	2	2	-	-	2	-	2	-
Bij vrienden	2	2	-	-	-	-	-	-
Op school	-	-	-	-	-	-	-	-
Bij de bank	14	13	17	10	15	17	13	25
Bij financieel deskundige	3	3	4	-	3	7	2	12
Jongereninformatiepunt	-	-	-	-	-	-	-	-
Bij jongerencampagne over- heid	-	-	-	-	-	-	-	-
Bij andere	2	2	-	-	2	-	3	-
Van de jongeren die infor- matie zochten deden dit via:								
De telefoon	19	19	18	-	19	24	16	32
Schriftelijk	8	7	-	-	-	-	8	-
Internet	32	33	33	20	31	48	30	48
Anders	33	30	36	37	30	32	32	33
Niet geantwoord	9	11	4	26	12	-	14	-
Waarover wil de jongere informatie?								
Financiële planning maken	17	16	19	10	17	23	16	25
Bankzaken	12	14	8	10	13	11	12	-
Internet bankieren	14	14	14	16	13	13	14	13
Belastingen	27	29	24	23	27	31	27	33
Verzekeringen	24	26	22	23	27	21	25	21
Zelfstandig wonen	48	48	50	46	50	49	51	28
Lenen	8	8	7	5	7	11	8	-
Sparen	29	27	32	35	28	24	29	-
Uitkeringen	6	6	6	6	6	6	6	-
Schulden oplossen	8	7	10	-	8	14	7	18
Budgetteren	16	15	17	10	17	19	15	27
Andere onderwerpen	7	8	4	7	6	7	7	-

4.7 Financiën bijhouden

Het bijhouden van de financiën of het maken van een planning zijn instrumenten om met geld om te gaan. In het onderzoek is hiernaar gevraagd. Ongeveer een vijfde maakt voor iedere maand een planning/begroting. Het zijn vooral de meisjes en uitwonenden. Ruim 40% doet dit nooit en 10% geeft het geld uit tot het op is. Een kwart van de respondenten maakt af en toe een planning/begroting. Voor alle groepen is dit percentage ongeveer gelijk. Van de uitwonenden maakt dus bijna 60% regelmatig of soms een planning.

Wat de administratie van de papieren betreft, ruim 60% vindt dat ze dat geordend doen, vooral weer de meisjes en uitwonenden. De ouders doen de administratie nog voor ongeveer 12% van de respondenten. Bij jongeren meer dan bij ouderen: 21 versus 4 procent.

Tabel 4.20 Plannen en begroten

	Alle res- pon- denten	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON- SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
	%	%	%	%	%	%	%	%
Planning/begroting ge- maakt?								
Ja, iedere maand	21	18	26	17	19	27	19	35
Ja, af en toe (bij sparen)	26	27	25	26	27	26	26	24
Nooit	43	45	37	46	44	37	44	28
Op is op	11	10	11	11	11	10	10	13
Hoe ziet de administratie er uit?								
Bewaar op een stapel	19	20	17	12	20	24	18	25
- gooi alles weg	6	6	6	9	5	-	6	-
- berg geordend op	63	60	68	58	62	68	61	71
- ouder doet het	13	14	9	21	13	-	14	-

5. TIJDSBESTEDING

In de enquête is gevraagd naar de tijdsbesteding van een aantal activiteiten. Omdat geen uitputtende lijst is aangeboden, kan er geen volledig beeld van de gemiddelde tijdsbesteding van een hele dag worden gegeven. Eerst wordt ingegaan op stage en werk, daarna op een aantal andere activiteiten.

5.1 Uren werk

De volgende tabel geeft de tijd die aan de stage en het werk besteed wordt, en het percentage werkende jongeren dat een bijbaan heeft. Iedereen heeft uiteraard een stageplek. Het gaat om de uren die men daadwerkelijk aan de activiteit besteedt wanneer men die activiteit doet. Gemiddeld besteedt een bbl'er 32 uur per week aan de stage. 10% heeft een bijbaan en besteedt daar 11 uur per week aan. De bbl'er met een bijbaan is dus zo'n 43 uur per week aan het werk.

Tabel 5.1 Uren per week dat besteed wordt aan stage en werk

ACTIVITEIT	Alle res-pondenten	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	Uit
		uur	uur	uur	uur	uur	uur	uur
Stage/bpv	32	34	30	31	33	34	33	33
Bijbaan (excl. nullen)	11	11	10	10	11	12	11	-
Percentage met bijbaan	10%	12%	7%	11%	10%	9%	11%	7%
Totaal (incl. nullen)	34	35	31	32	35	35	34	34

5.2 Overige activiteiten

Naast de studie en de bijbaan is voor een vijftal activiteiten gevraagd hoeveel tijd de onderzochte eraan besteedt. In de volgende tabel is te zien hoeveel tijd de werkende jongeren aan die activiteiten besteden.

De meisjes gaan gemiddeld significant meer uren per week naar school. Nu zagen we al dat meiden ook iets minder tijd dan de jongens aan de bpv-stage besteden, zodat beide groepen gemiddeld in totale uren ongeveer gelijk uitkomen. Verder valt op dat uitwonenden gemiddeld significant meer tijd kwijt zijn aan huiswerk en minder aan sport, hobby's en uitgaan.

Tabel 5.2 Uren per week besteed aan een aantal activiteiten (incl. nullen)

ACTIVITEIT	Alle res-pondenten	GESLACHT		LEEFTIJD			WOON-SITUATIE	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	thuis	uit
		uur	uur	uur	uur	uur	uur	uur
Het volgen van de lessen	9	8	11	9	9	9	9	10
Huiswerk/opdrachten	3	3	5	3	3	4	3	5
Reizen van/naar school	3	3	4	3	3	3	3	3
Sport en hobby	5	6	4	5	5	5	5	4
Uitgaan	7	7	5	7	7	6	7	4

Omdat in 2001 veel gedetailleerder naar de tijdsbesteding is gevraagd, is een vergelijking met dat onderzoek slechts beperkt mogelijk. In 2001 waren jongens en meisjes gemiddeld 11 uur

met school bezig (lessen, huiswerk en reistijd). Nu is dat – vooral voor de meisjes – beduidend meer.

In 2001 besteedden jongens ruim 7 uur per week aan sport en hobby, meisjes 4 uur. Voor beide groepen is dat nu ongeveer gelijk. Aan uitgaan wordt nu ook ongeveer evenveel tijd besteed als in 2001.

5.3 Computergebruik

Ten slotte zijn in het kader van de tijdbesteding nog enkele vragen over computergebruik gesteld. Beschikt men thuis over internet? Voor 96% van de respondenten is dit het geval. Er is hierbij nagenoeg geen onderscheid te maken naar de groepen. 3% van de meisjes en 3% van de oudste leeftijdsgroep hebben thuis geen computer. Voor het invullen van de vragenlijst moest men wel gebruik maken van een computer met internetverbinding. Dit beïnvloedt het cijfer over computerbezit.

Meisjes en oudere bbl'ers gebruiken de computer vaker voor school. 91% gebruikt de computer om te chatten, te internetten of voor het downloaden van muziek. Ongeveer de helft van de respondenten doet spelletjes op de computer.

Tabel 5.3 Computergebruik

ACTIVITEIT	Alle respondenten	GESLACHT		LEEFTIJD			NIVEAU	
		jongens	meisjes	16/17 jaar	18/20 jaar	21/24 jaar	1-2	3-4
	%	%	%	%	%	%	%	
Voor school	73	66	88	68	72	81	65	80
Voor chatten, internet en muziek downloaden	91	92	88	93	90	86	92	90
Voor spelletjes	52	57	41	59	51	47	55	49
Totaal	97	96	98	98	96	97	96	98

6 SAMENVATTING, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6.1 Samenvatting

Het voorliggende onderzoek is een herhaling van een onderzoek dat het NIBUD in 2001 onder werkende jongeren heeft gehouden. Voor beide onderzoeken zijn jongeren benaderd die werken en daarnaast nog een of twee dagen per week naar school gaan, de zogenoemde bbl'ers. In 2001 zijn scholen benaderd met het verzoek de vragenlijsten in de klas uit te delen, in 2005 is uit het bestand van de IBG een aselecte steekproef getrokken. Het huidige onderzoek maakt deel uit van een groter onderzoek dat het ITS in Nijmegen voor het Ministerie van Onderwijs uitvoert. In totaal waren er in 2005 bijna 2300 respondenten.

Inkomen

Alle bbl'ers hebben uiteraard een stageplaats en dat is ook hun belangrijkste inkomstenbron. 16- en 17-jarigen verdienen ongeveer € 500 per maand, 21- tot 24-jarigen ruim € 1.000. 10 procent heeft naast de stageplek en de school nog een bijbaan. Ongeveer een derde van de 16- en 17-jarigen ontvangt nog geld van de ouders, tegen nog maar 8% van de 23- en 24-jarigen. Jongens en meisjes ontvangen evenveel en het bedrag verschilt ook niet naar leeftijd. Het is gemiddeld zo'n € 70 per maand.

Het totale inkomen is € 540 per maand voor 16- en 17-jarigen en € 1.070 voor de groep van 21 tot 24 jaar. Er zijn geen grote verschillen tussen jongens en meisjes. Uitwonenden hebben een wat hoger inkomen dan nog thuiswonenden, alleen al omdat uitwonenden doorgaans wat ouder zijn.

Verschillen in inkomsten kunnen veroorzaakt worden door het aantal uren dat gewerkt wordt en/of door het uurloon. Jongens werken gemiddeld langer dan meisjes in de stageplek (34 versus 30 uur), maar meisjes verdienen gemiddeld iets meer per uur. Dit laatste wordt waarschijnlijk veroorzaakt doordat er relatief veel oudere meisjes onder de respondenten zitten die werken in de sector gezondheidszorg en dienstverlening. Waarschijnlijk verdienen ze wat beter door de nacht- en weekenddiensten die extra inkomsten opleveren.

Uitgaven

Voor uitwonenden is de huur van de kamer of woning de belangrijkste uitgavenpost. Gemiddeld betaalt men € 350 per maand plus nog € 90 voor energie. Van de thuiswonenden betaalt een derde kostgeld, gemiddeld ruim € 100 per maand.

Vakantie en uitgaan zijn de belangrijkste uitgaven voor werkende jongeren. Gemiddeld wordt € 80 per maand aan uitgaan besteed. De auto/brommer is dan de grootste post, gevolgd door kleding en schoeisel. Behalve aan kleding en schoeisel geven jongens meer aan de genoemde posten uit. Verder zijn er geen grote verschillen in de uitgavenposten. Sommige uitgaven nemen toe met de leeftijd (het inkomen stijgt ook), andere blijven min of meer stabiel. Vooral de uitgaven aan de vakantie en de auto nemen sterk toe met de leeftijd.

Niet alle jongeren betalen voor honderd procent hun kosten. Veel ouders dragen nog een steentje bij. 20 tot 25 procent van de ouders betaalt mee aan de posten huishoudgeld/voeding, verzekeringen, de vrijwillige bijdrage aan de school en het studiemateriaal. De werkgever draagt ook vaak bij aan de studiekosten.

Gemiddeld is er geen tekort op de begroting. Alleen de uitwonenden hebben een tekort van bijna € 150 per maand.

Omgaan met geld

Meer dan de helft van de werkende jongeren komt soms (49%) of regelmatig (14%) geld tekort. Bijna twee derde past dan de uitgaven aan, ongeveer 30% leent dan geld en 20% spreekt de spaarrekening aan. Meisjes en uitwonenden hebben relatief vaker regelmatig geld tekort. Ruim 60% vindt geld lenen niks, een kwart vindt het voor kleine uitgaven geen probleem.

27% van de respondenten leent daadwerkelijk geld van anderen. Het gemiddeld leenbedrag is € 700. Ouderen en uitwonenden lenen meer. Zo lenen uitwonenden ruim € 1.400. De medianen zijn respectievelijk € 100 en € 225, wat er op duidt dat veel van de leenbedragen vrij klein zijn. 70% van degenen die lenen, leent van de ouders, een derde van vrienden en 10% van de bank. Bij ouders en vrienden gaat het om kleinere bedragen, bij de bank om hogere. Belangrijke doelen om te lenen zijn uitgaan en levensonderhoud.

Van de respondenten heeft bijna 40% een of andere vorm van schuld, dus niet alleen lenen, maar ook achterstanden met betalingen of roodstand op de bank. Ruim 70% van hen heeft één soort schuld. Het aantal respondenten met een schuld neemt licht toe met de leeftijd: 30% van de bbl'ers van 16 en 17 jaar heeft schulden en ruim 40% van de werkende jongeren van 20 jaar of ouder. Van de alleenstaande uitwonenden heeft maar liefst 60% een schuld, en die schuld is gemiddeld € 1.750.

Ruim de helft van de respondenten vindt dat ze goed met geld omgaan, 40% niet altijd. Bijna 90% van de respondenten spaart zelf. Soms -14% van de respondenten - sparen ook anderen zoals de ouders nog voor ze.

Een kwart heeft de afgelopen tijd informatie over een financieel onderwerp gezocht. Er wordt veel via internet gezocht of 'anders', wellicht direct bij de bank e.d. Thuiswonenden oriënteren zich vooral op het zelfstandig wonen. Oudere respondenten en uitwonenden hebben belangstelling voor financiële planning, de jongste leeftijdsgroep zoekt informatie over sparen. Bijna de helft plant of begroot af en toe

Tijdsbesteding

Aan de stageplek wordt gemiddeld 32 uur per week besteed, aan de school ruim een dag. Voor huiswerk e.d. is men 3 uur per week kwijt. 10% heeft een bijbaan die gemiddeld 11 uur per week kost. Aan sport en hobby besteedt men 5 uur per week, aan uitgaan 7 uur.

6.2 Conclusies en aanbevelingen

Wat zijn nu de belangrijkste conclusies uit het onderzoek? Over het geheel genomen hebben werkende jongeren een sluitende begroting. Alleen uitwonenden (12% van de respondenten) hebben gemiddeld een tekort op de begroting van € 164 per maand. Een deel van deze groep leent, waarschijnlijk om de kamer of de woning te financieren: van de alleenstaande uitwonenden heeft 60% een schuld met een gemiddelde hoogte van € 1.750.

De grootste uitgavenposten zijn vakantie, uitgaan en de auto/brommer. Voor uitwonenden zijn ook de woonlasten grote posten. Werkende jongeren besteden dus een groot deel van hun inkomen aan de leuke dingen. Daar staat tegenover dat een groot deel ook spaart.

Ruim 60% van de respondenten (en 80% van de uitwonenden) heeft soms of regelmatig geld tekort. Dit duidt er op dat een groot deel van de werkende jongeren hun inkomsten en uitga-

ven niet altijd even goed op elkaar afstemmen en dus (tijdelijk) ergens moeten lenen. Van alle respondenten leent 20% nog geld van de ouders, en dat terwijl ze een goed inkomen hebben en het geld veelal aan leuke dingen besteden. Voor de ouders is hier een taak weggelegd hun kinderen hierop te wijzen en misschien wat minder aan hun kinderen lenen.

Slechts eenderde van de thuiswonenden betaalt kostgeld, terwijl daar best ruimte voor zou zijn bij de werkende jongeren gezien hun inkomen en uitgavenpatroon. Hier zou meer voorlichting over gegeven moeten worden.

Omdat werkende jongeren aangeven dat ze informatie over omgaan met geld en zelfstandig wonen zoeken, is het belangrijks deze onderwerpen in de voorlichting aan deze doelgroep te benadrukken. Internet is daarvoor een goed medium, omdat werkende jongeren daar zoeken.

Wat is het NIBUD?

Het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (NIBUD) is een onafhankelijke stichting die tot doel heeft particuliere huishoudens inzicht te laten verkrijgen in hun inkomsten en uitgaven, en in hun vaardigheid in het planmatig omgaan met geld. Het NIBUD probeert dit doel te bereiken door rechtstreeks voorlichting te geven, zowel via de massamedia als via eigen publicaties over diverse budgetonderwerpen, zoals kostgeld, alimentatie en omgaan met studiefinanciering. Ook worden op beperkte schaal telefonische adviezen gegeven.

Daarnaast wil het NIBUD hetzelfde doel bereiken via de eerste lijn, die bestaat uit personen die zich beroepsmatig bezighouden met vormen van financiële advisering en voorlichting. Tot de eerste lijn behoren dus functionarissen uit zowel de maatschappelijke hulp- en dienstverlening als het financiële bedrijfsleven, en sectoren van het onderwijs. Het NIBUD ondersteunt deze groepen met eigen publicaties (*Budgethandboek*, *Prijzengids*, *Rekenprogramma's NIBUD / 2 ZW*) en door deskundigheidsbevordering in de vorm van opleidingen en trainingen.

Bij dit alles gaat het NIBUD uit van een standaardmethode van begroten en een op empirisch wetenschappelijk onderzoek gebaseerde reeks voorbeeldbegrotingen met referentiecijfers voor een groot aantal typen huishoudens. Deze referentiecijfers zijn een hulpmiddel voor de adviseur en de geadviseerde. Ze hebben nimmer een normatief karakter. Het NIBUD stelt de keuzevrijheid en de eigen verantwoordelijkheid van de huishoudens voorop.

NIBUD
Postbus 19250
3501 DG Utrecht
www.nibud.nl